

UDK 371.315.7:004.42:811.163.42'243:81'355:378.4(492)

Stručni rad

Prihvaćen za tisak: 8. prosinca 2006.

Obrazovni računalni programi za učenje hrvatskoga jezika

Angelika Kornfeind

Svjetski jezici poput engleskoga i francuskoga svojim učenicima nude različite moderne metode. Računalo je jedna od najpopularnijih, a đaci učenje stranih jezika pomoću računala ne smatraju teškim, nego uživaju u njemu. U Austriji učenje hrvatskoga nije jako prošireno, čak ni u Gradišću. Kako hrvatski nije svjetski jezik, za njegovo se učenje moraju pronaći drugi poticaji. Bez dobrih i privlačnih metoda poučavanja broj se učenika može samo smanjivati. U radu se spominju gradišćanskohrvatski i hrvatski računalni materijali za učenje hrvatskoga. Opisuje se put do interaktivnih računalnih vježba za poticanje učenja hrvatskoga kojima svatko može i samostalno poboljšavati svoj hrvatski.

0. Uvod

Austrijski školski zakon predviđa da se u osnovnim školama predaje normirani gradišćanskohrvatski jezik, a u srednjim školama (od 14. godine) standardni hrvatski jezik. U Austriji se slavenski jezici ne biraju tako često kao romanski, francuski još uvijek vodi. Stoga je u nastavi hrvatskoga potrebno ponuditi privlačne nastavne metode, među njima i nastavu pomoću računala.

Računalo je već bilo našlo put u domove i u škole. Svaki predmet nudi interaktivne prezentacije i vježbe, s interneta izravno ili na kompaktnim diskovima. Đaci vole takvu atraktivnu nastavu. Ipak svi nastavnici ne idu sa svojim đacima u računalnu učionicu, nisu toliko upućeni u novu tehnologiju. Isto se tako ni svaki đak na svakoj školi ne može u svakome predmetu koristiti računalima jer nema svaka škola dovoljno sredstava, tehnologija često zakaže. Teškoću može uzrokovati i vrijeme pripreme jer se ti satovi trebaju posebno pripremiti itd. Lakše je uzeti knjigu i držati frontalnu nastavu.

Za učenje engleskoga jezika lako se mogu kupiti različiti kompaktni diskovi (CD) za vježbanje jezika, dok ih za hrvatski austrijske trgovine još ne nude. U nabavu se mora ići u Zagreb, obavijesti se teško dobivaju, a ponuđeni materijali često ne odgovaraju učenju hrvatskoga jezika kao drugoga jezika. Tako je došlo do projekta za izradu računalnih programa za učenje gradišćanskohrvatskoga i hrvatskoga jezika (Kornfeind 2005).

1. U potrazi za računalnim vježbama

U Zagrebu se može jednostavno nabaviti *Računalski obrazovni program Školske knjiga*, čija je autorica Dunja Pavličević (1992). Kad su za austrijske đake (koji uče hrvatski od šeste godine) nabavljeni *Zekina košarka* za vježbanje dijakritičkih znakova, *Kratice*, *Rečenice*, *Glagoli* i *Patkova križaljka*, pojavila se prva teškoća - diskete su velikoga formata, nije ih se moglo pročitati ni na jednome od računala jer su austrijski modeli već bili noviji. Nije bilo lako naći tvrtku koja bi ih mogla presnimiti na male diskete. To je uspio autoričin bivši učenik kojemu su računala hobi. No nova je poteškoća nastala s uputama - hrvatski je tehnički jezik bio pretežak. Nju je riješio govornik iz Hrvatske koji je dobro znao taj tehnički hrvatski jezik. On je uspio učitati datoteke pa su se diskete namijenjen đacima mogle pokrenuti. Austrijske učenike hrvatskoga i dalje privlači *Zekina košarka* - oni uz igru s užitkom usput vježbaju dijakritičke znakove. No ni do danas se ne mogu služiti disketom *Rečenice*, a i druge bi se diskete spomenutoga nakladnika morale preraditi i prilagoditi gradišćanskohrvatskome jeziku.

Izdavačka kuća *32bita* nudi igre *Sunčica među slovima*, *među brojevima*, *u prirodi i u prometu*. Austrijski učenici hrvatskoga uživaju u tim igrama, čak i oni u srednjoj školi.

I nakladna kuća *Bulaja* izdaje računalne obrazovne programe. No njih đaci koji uče hrvatski ne mogu jednostavno rabiti. Nemaju dovoljno jezičnoga znanja da bi igrali sadržajno prikladne igrice. Tako se npr. igra u Hrvatskoj namijenjena djeci vrtićke dobi, dakle predškolskome odgoju, u Gradišću može rabiti tek od devetoga razreda jer đaci tek tada dovoljno znaju hrvatski standardni jezik. K tomu, ako se igrama koristi u školi, nastaju tehnički problemi - za svako postavljanje na školskome serveru mora se od administratora tražiti dopuštenje, što naravno otežava korištenje. Od izdavača se tražilo da se samo tonska traka preradi na gradišćanskohrvatski jezik kako bi se kompaktni diskovi mogli rabiti i u nižim razredima. No ponuda je bila tako skupa da se od toga moralo odustati i krenuti novim putem.

2. Računalni tečajevi

Na računalnim seminarima moguće je naučiti izrađivati jednostavne računalne programe (tj. edukativni softver), npr. poput *Vrući krumpiri* (engl. *Hot potatoes*), *Jednostavni generator* (engl. *Easy generator*), *Tkalac snova* (engl. *Dreamweaver*). Kako u njima nije bilo moguće koristiti se dijakritičkim znakovima, nisu korisni za nastavu jer se hrvatski ne može vježbati bez pisanja č, ć, š, ž i đ. Kada su djelatnici tvrtke Microsoft primili elektroničko pismo o poteškoćama s uporabom takvih programa, prilagodili su sustav, tako da se danas *Vrući krumpiri* mogu rabiti i za hrvatski jezik.

3. Izrada vlastitih programa

Navedeno iskustvo potaklo je autoricu teksta (Kornfeind 2005) da pokrene projekt izrade računalnih vježba za gradišćanskohrvatski jezik. U tome su pomogli suradnici i novčana potpora. Glavni je suradnik bio netom svršeni praktikant — u Austriji svaki nastavnik mora poslije studija godinu dana stjecati iskustvo u školi (tzv. praktikum). Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću projekt je prihvatilo i tražilo novčanu potporu od kancelarstva kako bi se mladomu nastavniku platio rad. Prema dogovorenim temama Štefan Kolarić izradio je sve vježbe. Govornici su bili djeca Angelike Kornfeind. Vježbe su ozvučili Marian Galović iz Slovačke koji je srednju školu pohađao u Austriji i Julia Kornfeind, izradivši i omot.

Godine 2003. završen je prvi kompaktni disk (CD) pod naslovom *1, 2, 3 — Hrvatski teško nij'!* (Kornfeind i Kolarić 2003). To je vježbanje gradišćanskohrvatskoga leksika prema knjigama koje se rabe za djecu od desete do četrnaeste godine. Napravljena je u programima *power-point* i *excel*. Može se lagano postaviti na svako računalo, školi nisu potrebna posebna prava. Tko hoće vježbati *online*, može to učiniti sam, bez nastavnika. Izrađene su vježbe tako da se poslije svakoga odgovora odmah vidi je li točan ili nije. Pridodan je i hrvatsko-njemački i njemačko-hrvatski rječnik korištenih riječi po temama. I odrasli mogu vježbati taj leksik na stranici Hrvatskoga kulturnoga društva: <http://www.hkd.at/123/listi.html>

Godine 2004. izašao je drugi kompaktni disk pod istim naslovom, *1, 2, 3 — Hrvatski teško nij'!* za gramatiku (Kornfeind i Kolarić 2004). Sadrži vježbe za cijelu gramatiku, od imenica do reda riječi u rečenici. I ona se može vježbati *online*.

Školske godine 2004/05. skupina đaka uz obaveznu nastavu standardnoga hrvatskoga jezika odabrala je dodatna dva sata hrvatskoga jezika tjedno. Zbog njih je trebalo prilagoditi sve vježbe na hrvatski standardni jezik. Gradišćanskohrvatske je vježbe na hrvatski standardni jezik prilagodila profesorica Vlatka Blagus zajedno s autoricom (Blagus 2005). Proizvod

se zove *1, 2, 3 — Hrvatski znaš i ti!* za gramatiku i za leksik (Kornfeind i Blagus 2005).

U Dijecezansku gimnaziju u Željeznu redovito dolaze delegacije iz susjednih zemalja jer je ona zajedno s Pedagoškim institutom Gradišća centar za obrazovanje nastavnika u korištenju računalom u nastavi. Kolege iz Slovačke, Češke, Poljske i drugih država kojima se svidio opisani program došli su na zamisao da se izrade takvi programi za svaki jezik: lako bi se moglo preuzeti sve postojeće i samo promijeniti jezik.

Godine 2005. počeo je rad na trećem disku. Posvećen je općim temama gradišćanskih Hrvata: zemljopisu, povijesti, umjetnosti, arhitekturi, književnosti. Na njemu se predstavljaju i društva, mediji i znameniti Hrvati.

Sva navedena izdanja napravljena su vrlo skromnim novčanim sredstvima. Bilo je važno da osim knjiga, vježbenica, slika, plakata, ploča i kasete za slušanje i gledanje postoje i računalna sredstva za nastavu hrvatskoga jezika. Ovakve su dodatne obrazovne mogućnosti veoma važne kako bi hrvatski jezik u školi bio privlačan i suvremen danas kada se sve više traži individualni rad, oblikovanje parova i grupa, materijal za takozvano otvoreno učenje. Prijašnja frontalna nastava nije više jedini način učenja.

4. Ostali obrazovni računalni programi

Ima i drugih društava u Gradišću koja se bave obrazovnim računalnim programima. Hrvatski kulturni i dokumentarni centar izdao je za 4. razred osnovne škole kompaktni disk pod naslovom *To kanim znati*. To je dodatno sredstvo za predmetnu nastavu o temi *Gradišće*. I ova publikacija ima novčanu podršku Austrijskoga kancelarstva.

Centar za školsko napredovanje austrijskoga ministarstva za obrazovanje, kulturu i znanost te Hrvatski kulturni i dokumentarni centar Gradišća izdali su knjige i elektronsku inačicu pod naslovom *Tako je*. Napravljena je prema izvornomu slovenskomu predlošku, koji su u Koruškoj napravili nastavnici slovenskoga jezika. Za gradišćanskohrvatski ju je jezik bilo potrebno prilagoditi. Teme su rad i zvanja, dom i domovina, turizam, okolina, mediji, društvo, gospodarstvo, slobodno vrijeme, jezici, tijelo, zdravlje i šport. To je primjer dobre međusobne suradnje i razvijanja novoga na postojećemu.

5. Zaključak

Izrada obrazovnih računalnih programa predstavljena u ovome radu pokazuje da je moguće u relativno kratko vrijeme izraditi najnužnije računalne materijale za učenje hrvatskoga jezika. Potrebno je pristupiti izradi najrazličitijih drugih računalnih programa kako bi se nastava hrvatskoga jezika učinila što boljom i suvremenijom. Oni su jedan od važnih poticaja za

povećanje broja učenika hrvatskoga, uključujući i dvojezične pripadnike hrvatskoga naroda.

6. Literatura i građa

- Blagus, V. (2005) *Problems of Adapting Burgenland's Croatian Educational Software into Standard Croatian*, I. znanstveni skup HIDIS, Zagreb (izlaganje).
- Kornfeind, A. i Kollarics, S. (2003) *1, 2, 3 — hrvatski teško nij'!* — edukacijski softver za učenje gradišćanskoga hrvatskoga (gramatika, leksik i opće teme), Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću.
- Kornfeind, A. i Kollarics, S. (2004) *1, 2, 3 — hrvatski teško nij'!*, edukacijski softver za učenje gradišćanskoga hrvatskoga (gramatika i leksik), Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću.
- Kornfeind, A. i V. Blagus (2005) *1, 2, 3 — hrvatski znaš i ti!*, softver za učenje hrvatskoga (u pripremi).
- Kornfeind, A. (2005) *Edukativni softver za učenje hrvatskoga jezika*, I. znanstveni skup HIDIS, Zagreb (izlaganje).
- * Microsoft (s.a.) *Hot potatoes, Easy generator, Dreamweaver* — Edukativni softver.
- Pavličević, D. (1992) *Računalni obrazovni program (Zekina košarka — dijakritički znakovi, Kratice, Rečenice, Glagoli i Patkova križaljka)*, Zagreb: Školska knjiga.
- * *Sunčica među slovima, među brojevima, u prirodi i u prometu*, Zagreb: Naklada 32bita.

Educative Software for the Learning of Croatian as Foreign Language

World languages such as English or French do a lot for language learning with modern methods. In Austria, Croatian is not widely taught, and even in Burgenland the interest for learning Croatian could be better. To improve the popularity of Croatian language in Austria interactive exercises are offered. They enable users to learn Croatian at different places and at different times. A survey of Burgenland-Croatian and Croatian material in use as well as offerings on the Austrian internet is included.

Ključne riječi: obrazovni računalni programi, učenje hrvatskoga, gradišćanskohrvatski jezik, hrvatski standardni jezik

Key words: educative software, learning Croatian, Burgenland-Croatian, standard Croatian